

parlar de transició, però ja més aviat occità) trobem ja *le bléze* (ZRPb. xlv, 246, però encara *al blé* en el veí poble conflentí de Catllà); a Clarmont d'Erau *bése* «mèche de lampe à huile» (Pastre, p. 72), a Pezenàs (costa, prop de Montpellier) *blése* m. «extrémité de la mèche d'une lampe ou d'une chandelle charbonnée par la combustion» (Mazuc), a Castres *bleze* «mèche d'une lampe» (Couzinié); d'allí cap al NE. arribem a Sant Sernin de Rance *blése* «mèche» (Roergue, arran del límit amb el Tarn i a 40 km. del trifini amb l'Erau: Vayssier), en el Gard *bléze* «mèche», *bléze de calel* «mèche de lampe» (Sauvages), i el TdF dona *blese* com a llenguadocià («moucat coumo un *blese*» en el felibre H. Birat), amb variants *blest* i *blet*,⁵ aquesta marsellesa, «mèche d'une lampe ou d'une chandelle; mèche de cheveux».

A l'Edat Mitjana ja tenim d'aquest mot algun testimoni en llengua d'oc: «*blese*: funale, licinus, licinium» en el *Floretus*, que és de poc abans de 1400 i del Baix Roine (PSW I, 150b), «*blese* m. mèche de chandelle: funale, lucinus», l'any 1470 (Pansier, *Hist. L. Prov. à Avignon* v, 163); en fi ens informen que un plural neutre *blesia* apareix en un text en baix llatí de Sant Victor de Marsella.⁷

Poca o cap cosa anàloga a *ble(s)e* es troba en cap llengua romànica, i per això el mot cridà aviat l'atenció. Però les etimologies que se'n varen donar són evidentment indefensables: Tallgren (*Glanures Cat., Neuph. Mittgn.* II, 14, § 69) volia relligar-lo amb el germànic BRAND 'incendi'; Spitzer (en el seu comentari a aquestes, *Litbl.* xxxv, 397), amb MOLLIS 'bla, tou'. Montoliu (*EUC* VII, 110-1; *BDC* IV, 55) s'adonà de la forma *blese* del doc. de 1296, però desorientant-se completament, cregué que s'accentuava *blesé*, i volia partir del germànic, l'article 1153a del REW, alt-alemany mitjà *blas*, ags. *blæse* 'flam'; M-Lübke tot i admetent-ho, en la 3.ª ed. del seu diccionari, hi posava objeccions fonètiques tan greus que ja desfeien l'etimologia, que en va provaren d'adobassar Wartburg (*FEW* I, 406), postulant un gòt. *BLĀSA 'ble', i Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, 376).

Tots els qui fins ara n'han tractat van esmaperduts davant les dificultats fonètiques, i per això es contradïen, cercant una terminació que pugui justificar la catalano-occitana. És evident que ni -I gòtica, ni -A ni cap vocal germànica, no pogué conservar-se en forma de -e darrere una s. L'etimologia germànica es pot considerar retirada definitivament, no sols perquè la terminació àtona -e, amb plural -ens (tal com *hòmens, còvens, térmens, àsens*, etc., en oc. *òmes, coves, termes, ases*) postula un ètimon en -INE o -INU, sinó perquè una -s- intervocàlica no hauria pogut caure, i per a això cal una -D- etimològica.

Jo havia pensat a relacionar amb el tipus pre-romà rètic *BLĒSE 'pasturatge', que en les formes *bles*, *blais*, *blaisch*, *bleisa*, *blecs*, abraça tota la zona reto-romànica dels Grisons, i passa fins i tot a les valls de llengua italiana (Bregaglia) i alemanya (*Bleisa* en el Prätigau),⁸ ço que tenia l'avantatge de relacionar un mot d'etimologia obscura i probablement pre-romana amb un

altre de pre-romà, certament, i de forma quasi igual; i des del punt de vista semàntic comparava amb el cas del castellà *lleco* i fr. ant. *floc* 'terra inculta' al costat del català *floc* 'floc de cabells', ll. FLOCCUS. Però fins admetent que aquesta explicació del sentit sigui satisfactòria, restaria la diferència fonètica, en els termes que ja he assenyalat, inconciliable.

Una vegada establert que l'ètimon havia de tenir la forma *BLĒDINO-, això em guià segurament cap a l'etimologia, que ja vaig publicar breument en el DCEC, s. v. *melena* (III, 326a45ss.), i després, amb alguns aclariments, en notes de 1953 i 1955 (ara reproduïdes en *Est. Top. Cat.* I, 73-4, i *TopHesp.* II, 209-10, 227).

Pensem que en l'economia primitiva dels muntanyencs no es disposava de cotó per fer blens (com hem vist que solien fer-ho la gent de ciutat, en diversos documents dels allegats més amunt). S'usava per a això l'*herba blenera* (o la *blenera*), a la qual per tant es donava aquest nom, o sigui el *Verbascum Thapsus* L.:⁹ la designen, així mateix, com a *tripó* o *cua de guilla*, en francès *bouillon blanc*, en alemany *Königskerze*, sovint distingida amb l'epítet de «wollige Königskerze». Llanosa («wollige») o tomentosa, pel borrisol llanut que en cobreix les fulles; justament aquest borrisol i la forma de les fulles les fa molt aptes per fer-ne blens improvisats i a bon preu; a això al·ludeixen els citats documents, que prohibeixen vendre com a tals tot allò que no sigui de cotó; però quan aquestes disposicions es dictaven, ja feia moltes centúries que la població pastoral cèltica, en les vetllades de les cabanes, no disposant d'altra cosa, se servia com a ble dels del Verbasum. D'ací els noms com *tripó* (les 'tripes' que li eixien de dins de la fulla), i que tan bé es conservaven a punt de cremar. A aquest ús fan al·lusió forces denominacions del Verbasum: *königskerze* (pròpiament 'ciri reial'), els noms científics *Phlomis lychnitis* i *Verbascum lychnitis* (del grec *λύχνιον* 'llumenera'), anglo-irlandès *candle of Mary*, els castellans *candelaria* i *canilera*, els catalans *candelera* i *ble de frare*.¹⁰

Però d'altra banda hi ha encara un tipus de denominació del Verbasum Thapsus no menys estès internacionalment: el b. ll. *lupicuda* (= *lupi cauda*, així en papyrus i el gloss. hispànic de la Reina Cristina), el cast. *gordolobo*, deformació de *coda de lobo* (el trobem en botànics mossàrabs des de 1100), francès antic *queue de leu*, prov. alpí *couo de lou*, romanès *coadă lupului*, àr. *đanab as-sabō* (pròpiament 'cua de la fera'). Un cop d'ull al gravat de la planta en l'*AlcM* (2.ª ed. II, 525a) basta per fer comprendre el nom: al capdamunt del fullam de la *blenera* es projecta una espècie de munyó llarg i negrós, realment semblant a la cua de certes salvatgines, com la guineu (d'on el nom de *cua de guilla*, andal. *jopo de zorra*, català *cua de moltó*) (cf. DCEC, s. v. *gordolobo*); però més generalment el poble ha estat d'acord que és una cua de llop, i això fins en llengües tan remotes com les eslavcs: txec *vlič ocas*, eslovè *vučji rep* (cf. eslau comú *vľukŭ* = ll. *lupus*, gr. *λύκος*, alem. *wolf*).